

Asia: VN/698/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä lausuttavaa esitetyistä muutoksista?

Porin kaupunki katsoo, että painopisteen siirtäminen työnhakijan palveluprosessin alkuvaiheeseen ja työnhakijoiden oman vastuun korostaminen ovat tärkeitä. HE:ssä kuvattu työnhakijan palveluprosessi vaikuttaa lainsäädännöllisesti kuitenkin liian tiukkaan säädetyltä, eikä mahdollista joustoa tai kaivattuja uudistuksia työnhakijoiden yksilöllisten tilanteiden mukaisesti. Toteutuessaan esitetty lainsäädäntö heikentää meneillään olevien kuntakokeilujen mahdollisuuksia rakentaa alueensa asiakkaiden palvelutarpeisiin vastaavia, yksilöllisempiä, asiakaslähtöisempiä ja vaikuttavampia työllisyyspalveluja. Hallituksen esityksessä ei huomioida meneillään olevia työllisyyden kuntakokeiluita eikä lähivuosille suunniteltua palvelujärjestelmän muutosta riittävästi, vaan lähdetään vanhasta, TE-toimisto-vetoisesta, mallista.

Esitettyjen uusien tehtävien ja resurssien kytköstä ei ole esityksessä arvioitu riittävän perusteellisesti. TE-toimistoilla ja kuntakokeiluilla on ollut vaikeuksia selviytyä nykyisen lainsäädännön mukaisesta palvelutasosta. Esitetyn kaltaisena toteutettua ja resurssoitua uudistusta olisi haastava toteuttaa ja saavuttaa vaikutuksia. Ilman riittäviä henkilöstöresurssointeja ei asiakkaiden palvelua saada vaikuttavaksi. On riski, että esitetty palvelumalli lisää hallintoa ja työttömyysturvan toimeenpanojärjestelmän monimutkaisuutta. Työnhakuvelvollisuus ja siihen liittyvä valmius todistaa hakeneensa riittävää määrää työpaikkoja voi johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin työnhakijan kannalta.

Työnhakija-asiakkaita palvellaan sekä kunnissa että TE-toimistoissa ja lisäksi asiakkaiden palveluprosessiin liittyy muitakin viranomaisia sekä palveluntuottajia. Tietojärjestelmien

yhteensopivuus ja tietoturvan varmistaminen ja erityisesti riittävä tiedonkulku ovat avainasemassa tehokkaassa palvelussa. Arvioimme, että on riski, ettei uuden palvelumallin edellyttämät muutokset tietojärjestelmiin ja niiden integraatioon ole valmiit lakien tullessa voimaan.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; taloudelliset vaikutukset?

Uudistukseen liittyvät resurssilaskelmat toimitettiin kuntiin alkukesästä 2021. Kuntakokeilujen resurssilaskelma piti sisällään myös ns. koronaresurssit sekä työttömyysturvatehtävien siirtoon kunnille liittyvät lisäresurssit. Koronan vuoksi sekä kuntakokeilujen että TE-toimistojen asiakasmäärät ovat edelleen merkittävästi koholla, joten tarve ns. koronaresursseille on edelleen olemassa ilman esitettyä uudistustakin. Työnhakuvelvoitteen muutoksesta aiheutuvan kasvavan asiakasneuvonnan resurssitarvetta ei laskelmissa ole huomioitu. Hallituksen esityksen mukaisen palvelumallin toimeenpanoon kohdennettava resurssi jää näin ollen merkittävästi ennakoitua pienemmäksi. Mikäli uudistus toteutetaan esitetyllä tavalla, joutuvat kokeilukunnat paikkaamaan resurssivajeita ja syntyviä tilakustannuksia omalla kustannuksellaan. Näitä kuntien kasvavista vastuista aiheutuvia kustannuksia ei ole HE:n talousvaikutuksissa tunnistettu.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset viranomaisten toimintaan (ml. resursseja koskevat asiat)?

Hallituksen esityksessä ehdotettu palvelumalli vaatii myös nykyiseltä henkilöstöltä uudenlaista osaamista (mm. palvelutarpeiden kokonaisvaltainen tunnistaminen, osaamiskartoitusten tekeminen ja osaamisperusteinen työnhaku, valmentava ja sparraava työote) ja työtettä. Henkilöstön täydennuskoulutukselle tarvitaan sekä määrärahoja että työaika.

HE:ssä ei tuoda esille mitään sellaista, mikä vähentäisi TE-toimistojen tai kokeilukuntien työkuormaa palveluprosessissa, joten uudistuksen toteuttaminen vaikuttaa erittäin haastavalta. Kuntakokeilujen toiminnan ja kokemusten pohjalta voidaan suoraan todeta, että hallituksen esityksessä suunnitellut resurssit eivät riitä esitetyn palvelumallin toimeenpanoon. Uudistuksen toteuttaminen puutteellisilla henkilöstöresursseilla ei pelkästään heikentäisi palvelun laatua, vaan myös työvoimapalveluiden henkilöstön työhyvinvointia ja sitoutumista työhönsä.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset työllisyyteen?

Hallituksen esityksen palvelumalli ja erityisesti vähäinen lisäresurssointi ovat ristiriidassa tavoitteeseen rakentaa mm. Tanskan palvelumallin kaltainen Pohjoismainen malli.

Työllisyysvaikutusten aikaansaaminen vaatii osaavaa henkilöstöä ja riittävän pieniä työntekijäkohtaisi asiakasmääriä. Kaavamainen palveluprosessi yhdistettynä riittämättömään resursointiin ei mahdollista työnhakijan yksilölliseen tilanteeseen perehtymistä ja räätälöityjen ratkaisujen hakemista eikä täten myöskään haluttujen työllisyysvaikutusten saavuttamista.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; muut vaikutukset?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakijan palveluprosessista?

Esitys ei ota riittävän hyvin huomioon erilaisten työnhakijoiden toisistaan poikkeavia tilanteita tai paikallisia olosuhteita. Tästä näkökulmasta esitys on ristiriidassa työvoimapalveluiden järjestämistä siirron tavoitteiden kanssa, joihin kuuluu entistä yksilöllisempiä ja vaikuttavampia työvoimapalvelujen kehittäminen. Esitetty työnhakukeskusteluja ja täydentäviä työnhakukeskusteluja koskeva määrällinen velvoite johtaa siihen, että viranomaistoiminnan painopiste siirtyy työnhakija-asiakkaan palvelemisesta hallinnollisten suoritteiden toteutumisen varmistamiseen ja pintapuoliseen palveluun.

Kaikkien työnhakijoiden asettaminen myös palvelukanavan osalta samalle viivalle prosessin alussa ei vaikuta asiakaslähtöiseltä tavalta toimia. Osa asiakkaista tarvitsee vieläkin laaja-alaisempaa ja intensiivisempää palvelua kuin hallituksen esityksessä ehdotetaan, osa asiakkaista toivoo saavansa palvelunsa digitaalisesti ja osa puolestaan hyötyy työvoimaviranomaisten palveluista työnhaussa selkeästi vähemmän kuin muut kohderyhmät. Lainsäädännön tulee mahdollistaa esitystä laajempi tarkoituksenmukaisuusharkinta alkuhaastatteluun kutsumisen suhteen. Esitetty 5:n päivän määräaika on sinällään oikean suuntainen mutta vaikea toteuttaa esitetyillä henkilöstöresursseilla.

Ns. vahvan alun lisäksi myös työnvälityksen mahdollistaminen ja asiakkaiden ohjaus työnhakuun liittyvissä asioissa ovat tärkeitä painopistealueita. Vaarana on, että liian niukat resurssit ja lainsäädännön veloitteet esim. haastattelujen määräajoista, keskittävät työpanoksen liikaa vain ns. alkupalveluihin.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä

tekevien palveluprosessista?

Osa-aikatyössä olevien työnhakijoiden palveluprosessin tulee perustua tosiasialliseen palvelutarpeeseen, eikä kontaktien määrästä ja tavoista tarvitse säätää laissa. Heille tulisi pystyä tarjoamaan niitä palveluita, joita tarvitsevat ja yhteisesti arvioiden myös velvoittamaan tarvittaviin työllistymistä edistäviin palveluihin.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien palveluprosessista?

Koulutuksessa olevien työnhakijoiden palveluprosessin tulee perustua henkilön tosiasialliseen palvelutarpeeseen, eikä kontaktointien toteuttamistavasta pidä säätää laissa.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa muistutuksesta?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuudesta?

Työnhakuvelvollisuus seuraamuksineen on monimutkainen kokonaisuus, jonka omaksuminen tulee olemaan monille työnhakijoille haastavaa. On hyvä, että työnhakuvelvoite määritellään yksilöllisesti työllistymissuunnitelmassa palvelutarpeen arvioinnin perusteella ja siinä on porrastamismahdollisuus. Yksilöllinen harkinta haastaa kuitenkin palvelujärjestelmää ja siinä työskentelevää henkilöstöä erityisesti työnhakijoiden yhdenmukaisen kohtelun näkökulmasta.

Työnhakuvelvollisuuden raportoinnin on oltava työnhakijalle riittävän helppoa ja siihen käytettävän palvelun mahdollisimman yksinkertainen, jotta puuttuvat digitaidot tai heikko kielitaito eivät muodostu raportoinnin esteeksi.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien työnhakuvelvollisuudesta?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien

työnhakuvelvollisuudesta?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä?

On hyvä, että työnhakuvelvoite voidaan jättää asettamatta henkilöille, joilla ei ole lainkaan työkykyä ja joiden ei ole mahdollisuutta työllistyä avoimille työmarkkinoille. Esityksessä jää kuitenkin epäselväksi, miten arvio työkyvyttömyydestä tulee tehdä. Työkyvyttömyyseläkkeestä hylkäävän päätöksen saaneiden tai sairauspäivärahaa enimmäiskauden saaneiden kohdalla olisi tärkeää löytää keino turvata toimeentulo jollakin muulla kuin työttömyysetuudella.

Huonon työmarkkinatilanteen tulisi olla itsessään riittävä peruste alentaa määrällistä työnhakuvelvollisuutta siinä tapauksessa, että äkillinen suhdannekäännö alentaa avautuvien työpaikkojen määrää työmarkkinoita läpäisevästi. Näin välttyttäisiin näennäiseltä työpaikkojen hakemiselta.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; muuta lausuttavaa?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä eroamisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä kieltäytymisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa porrastetusta seuraamuksesta?

-

Työttömyysturvalaki; muuta lausuttavaa?

-

Lausuttavaa työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta?

Työllisyyden edistämisen kuntakokeiluissa tarjottavat työllistymistä tukevat palvelut tulee asettaa esitetyssä palvelumallin uudistuksessa saman arvoiseksi jtypl:n mukaisten palvelujen kanssa. Kuntakokeiluissa asiakkaille tarjottavat palvelut ovat kokeilulain tavoitteiden mukaisesti laajemmat ja niiden käyttö mm. täydentävien työnhakukeskustelujen tilalla on perusteltua asiakkaan työllistymisen edistämisen näkökulmasta.

Lausuttavaa muiden lakien muuttamisesta?

Esitys pohjoismaisesta työvoimapalvelumallista ei huomioi riittävästi muita työllisyydenhoitoon liittyviä lakeja ja uudistuksia. Vuoden 2024 soite-uudistus vaikuttaa mm. kuntouttavaan työtoimintaan ja TYP-toimintamalliin. Jo voimassa olevat erityislait (mm. TYP-laki) määrittävät asiakasprosessin varsin eri tavalla kuin nyt esitetty malli ja on tärkeä synkronisoida lainsäädäntöä.

Lausuttavaa muutosten voimaantulosta ja siirtymäajan järjestelyistä?

Porin kaupunki arvioi, että lakiesityksen voimaantulo edellyttää esitettyä merkittävästi pidempää siirtymäaikaa.

Lausuttavaa suhteesta perustuslakiin ja säätämisyjärjestyksestä?

-

Muuta lausuttavaa?

-

Ketonen Jenni
Porin kaupunki, työllisyyspalvelut